II.

(Informacije)

INFORMACIJE INSTITUCIJA, TIJELA, UREDA I AGENCIJA EUROPSKE UNIJE

EUROPSKA KOMISIJA

KOMUNIKACIJA KOMISIJE

Smjernice na temelju članka 33.a stavka 3. Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama u pogledu opsega izvješćâ država članica o mjerama za promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti

(2023/C 66/02)

I. UVOD

Medijski pismene osobe mogu donositi utemeljene odluke, razumjeti prirodu sadržaja i usluga te iskoristiti sve mogućnosti koje donose nove komunikacijske tehnologije. U boljem su položaju da zaštite sebe i svoje obitelji od štetnog ili nezakonitog sadržaja. Medijska pismenost može poslužiti i kao vrijedan alat za borbu protiv širenja dezinformacija jer korisnicima omogućuje da kritičkim prosuđivanjem izvora informacija prepoznaju lažni ili obmanjujući sadržaj, kako je navedeno u Smjernicama Komisije za jačanje Kodeksa dobre prakse u suzbijanju dezinformacija ([1]). Medijska pismenost, dakle, građanima omogućuje sudjelovanje u otvorenijoj i utemeljenijoj demokratskoj raspravi.

Važna uloga medijske pismenosti i potreba za njezinim poboljšanjem prepoznate su u akcijskom planu za europsku demokraciju ([2]) i akcijskom planu za medijski i audiovizualni sektor ([3]). Razvoj digitalnih vještina i kompetencija za digitalnu transformaciju, među kojima su digitalna i medijska pismenost, jedan je od strateških prioriteta Akcijskog plana za digitalno obrazovanje ([4]).

U uvodnoj izjavi 59. Direktive (EU) 2018/1808 navodi se da se „medijska pismenost” odnosi na vještine, znanje i razumijevanje koji građanima omogućuju da se učinkovito i sigurno koriste medijima. Kako bi im se omogućilo da pristupaju informacijama te odgovorno i sigurno upotrebljavaju, kritički procjenjuju i stvaraju medijski sadržaj, trebali bi imati napredne vještine medijske pismenosti.

Razvoj medijske pismenosti ne bi trebao biti ograničen samo na učenje o alatima i tehnologijama nego bi usto trebalo nastojati građane poučiti vještinama kritičkog razmišljanja potrebnima za prosudbu, analizu složenih situacija i razlikovanje mišljenja od činjenica. Stoga je nužno da i države članice, a ne samo pružatelji medijskih usluga i pružatelji platformi za razmjenu videozapisa, u suradnji sa svim relevantnim dionicima promiču razvoj medijske pismenosti u svim dijelovima društva, u svim dobnim skupinama i u odnosu na sve medije. Napredak u tom pogledu trebalo bi pomno pratiti.

([1]) COM(2021) 262 final.

([2]) Komunikacija Komisije o akcijskom planu za europsku demokraciju, COM(2020) 790 final.

([3]) Komunikacija Komisije „Europski mediji u digitalnom desetljeću: akcijski plan za potporu oporavku i transformaciji”, COM(2020) 784 final.

([4]) Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Akcijski plan za digitalno obrazovanje 2021.–2027.: Prilagodba obrazovanja i osposobljavanja digitalnom dobu”, COM(2020) 624 final.

Direktivom o audiovizualnim medijskim uslugama ([5]) (članak 33.a stavak 1.) utvrđene su nove obveze država članica da promiču i poduzimaju mjere za razvoj vještina medijske pismenosti.

Prema članku 33.a stavku 2. Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama države članice o provedbi te obveze Komisiju moraju izvijestiti „do 19. prosinca 2022. i svake tri godine nakon toga”.

Prema članku 33.a stavku 3. „Komisija nakon savjetovanja s Odborom za kontakt izdaje smjernice u vezi s opsegom takvih izvješća”.

Člankom 28.b Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama utvrđene su, u kontekstu zaštite korisnika od nezakonitog i štetnog sadržaja, i obveze platformi za razmjenu videozapisa u pogledu medijske pismenosti. U skladu s člankom 28.b stavkom 3. točkom (j) države članice moraju se pobrinuti da svi pružatelji usluga platformi za razmjenu videozapisa u njihovoj nadležnosti primjenjuju učinkovite mjere i alate za razvoj medijske pismenosti te informiraju korisnike o tim mjerama i alatima.

Prema članku 28.b stavku 5. države članice moraju uspostaviti potrebne mehanizme za ocjenjivanje primjerenosti svih takvih mjera koje poduzimaju pružatelji usluga platformi za razmjenu videozapisa, a ocjenjivanje tih mjera moraju povjeriti nacionalnim regulatornim vlastima ili tijelima.

U skladu s uvodnom izjavom 5. Direktive (EU) 2018/1808 određenu bi uslugu društvenih medija trebalo obuhvatiti tim obvezama ako joj je pružanje programa i videozapisa koje su generirali korisnici jedna od osnovnih funkcionalnosti. Pružanje programa i videozapisa koje su generirali korisnici moglo bi se smatrati jednom od osnovnih funkcionalnosti usluge društvenih medija ako audiovizualni sadržaj nije samo prateći u odnosu na njezine aktivnosti ili ako ne čini samo njihov manji dio ([6]).

U članku 30.b stavku 3. točki (b) Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama navodi se da Europska skupina regulatora za audiovizualne medijske usluge (ERGA) „razmjenjuje iskustva i najbolju praksu u pogledu primjene regulatornog okvira za audiovizualne medijske usluge, među ostalim u pogledu pristupačnosti i medijske pismenosti”.

Komisijina stručna skupina za medijsku pismenost još je jedan forum za upoznavanje s najboljim primjerima iz prakse u razvoju medijske pismenosti i za istraživanje sinergija ([7]). Važno mjesto za širenje iskustava iz uspješnih europskih inicijativa u području obrazovanja i osposobljavanja je i Komisijina Stručna skupina za suzbijanje dezinformacija i promicanje digitalne pismenosti putem obrazovanja i osposobljavanja ([8]).

U skladu s člankom 33.a stavkom 3. Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama ovaj dokument ima za cilj dati smjernice u pogledu opsega izvješćâ država članica o mjerama za promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti. Smjernicama se dopunjuju opći ciljevi utvrđeni u Direktivi o audiovizualnim medijskim uslugama, a dodatni im je cilj pomoći državama članicama u razmjeni najboljih primjera iz prakse u području medijske pismenosti. Komisija se pri izdavanju ovih Smjernica savjetovala s Odborom za kontakt, kako je propisano člankom 33.a stavkom 3. Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama.

Ove Smjernice nisu obvezujuće. U mjeri u kojoj bi se ovim Smjernicama mogla tumačiti Direktiva o audiovizualnim medijskim uslugama, stajalište Komisije ne utječe ni na koje tumačenje Suda Europske unije.

([5]) Za potrebe ovih Smjernica upućivanja na „Direktivu o audiovizualnim medijskim uslugama” trebala bi se tumačiti kao upućivanja na Direktivu 2010/13/EU o koordinaciji određenih odredaba utvrđenih zakonima i drugim propisima u državama članicama o pružanju audiovizualnih medijskih usluga (Direktiva o audiovizualnim medijskim uslugama) (SL L 95, 15.4.2010., str. 1.), kako je izmijenjena Direktivom (EU) 2018/1808 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. studenoga 2018. (SL L 303, 28.11.2018., str. 69.). Ta direktiva dostupna je ovdje: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1808&from=HR

([6]) Vidjeti i Komunikaciju Komisije „Smjernice o praktičnoj primjeni kriterija osnovne funkcionalnosti iz definicije „usluge platforme za razmjenu videozapisa” u skladu s Direktivom o audiovizualnim medijskim uslugama (SL C 223, 7.7.2020., str. 3).

([7]) Stručna skupina za medijsku pismenost sastaje se dvaput godišnje i služi kao interaktivna platforma za rasprave predstavnika država članica, uz sudjelovanje pozvanih stručnjaka iz europskih i globalnih zajednica za medijsku pismenost. Vidjeti https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?do=groupDetail.groupDetail&groupID=2541&lang=hr

([8]) Kao doprinos Akcijskom planu za digitalno obrazovanje Stručna skupina objavila je završno izvješće o svojem radu s pregledom primjera dobre prakse i preporukama te Smjernice za učitelje, nastavnike i druge odgojno-obrazovne djelatnike o suzbijanju dezinformacija i promicanju digitalne pismenosti putem obrazovanja i osposobljavanja. Vidjeti: https://education.ec.europa.eu/hr/focus-topics/digital-education/action-plan/action-7

II. IZVJEŠTAJNO RAZDOBLJE I OBUHVAĆENI SUDIONICI NA MEDIJSKOM TRŽIŠTU

1. Izvještajno razdoblje

Člankom 2. Direktive (EU) 2018/1808 od država članica zahtijeva se da je prenesu do 19. rujna 2020. S obzirom na to, početna izvješća država članica trebala bi obuhvatiti razdoblje od rujna 2020. do listopada 2022 ([9]). Naknadna izvješća trebala bi obuhvatiti odgovarajuća trogodišnja razdoblja koja završavaju u listopadu posljednje godine svakog razdoblja.

2. Obuhvaćeni sudionici na medijskom tržištu

U skladu s člankom 33.a stavkom 1. i člankom 28.b stavkom 3. Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama izvješća država članica trebala bi uključivati barem mjere za razvoj medijske pismenosti koje se odnose na audiovizualne medijske usluge i platforme za razmjenu videozapisa, kako su definirane Direktivom o audiovizualnim medijskim uslugama.

III. STRUKTURA IZVJEŠĆA

1. Opći pregled

Izvješća bi trebala sadržavati pet odjeljaka, od a) do e) (vidjeti u nastavku). Prva dva odjeljka, a) i b), trebala bi sadržavati barem one informacije koje su u njima navedene. Relevantne mjere iz trećeg, četvrtog i petog odjeljka, tj. odjeljaka c), d) i e), trebalo bi opisati što iscrpnije. Države članice mogu uvrstiti i sve dodatne informacije koje smatraju relevantnima za izvješće.

Svaki odjeljak izvješća trebao bi sadržavati popis i, ako je moguće, kratak opis mjera, aranžmana, aktivnosti i promjena. Kratak opis mogao bi uključivati glavne elemente, kao što su ciljevi, ciljna tijela i/ili demografske skupine, načini provedbe i ishodi, ako ih je bilo. Izvješća bi, u mjeri u kojoj je to moguće, trebala sadržavati i upućivanja na izvore informacija, kao što su relevantne internetske stranice, čak i ako su dostupni samo na nacionalnim jezicima.

2. Odjeljci izvješćâ

a) *Pravne mjere i/ili mjere politike*

Države članice trebale bi izvješćivati o zakonodavnim mjerama i drugim mjerama pravne prirode koje su uvele te, prema potrebi, o planiranim mjerama za promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti. Konkretno, trebale bi izvješćivati o pravnim pravilima koja se primjenjuju na audiovizualne medijske usluge i pružatelje platformi za razmjenu videozapisa, kako su definirani u Direktivi o audiovizualnim medijskim uslugama, među ostalim i ako su takva pravila dio širih okvira za medijsku pismenost te se, na primjer, odnose na sve medijske usluge i/ili sve usluge informacijskog društva.

Države članice trebale bi, koliko je to moguće, izvješćivati i o sveobuhvatnijim mjerama politike, kao što su nacionalne i/ili regionalne strategije te akcijski planovi za promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti.

Usto bi trebale, koliko je to moguće, izvješćivati o eventualnim mjerama za razvoj medijske pismenosti koje su na temelju primjenjivih pravila dužni provoditi pružatelji audiovizualnih medijskih usluga i pružatelji platformi za razmjenu videozapisa koji su u njihovoj nadležnosti. Kad je riječ o platformama za razmjenu videozapisa, države članice trebale bi izvješćivati i o svojim procjenama primjerenosti mjera za razvoj medijske pismenosti koje provode pružatelji usluga platformi za razmjenu videozapisa u njihovoj nadležnosti, uzimajući pritom u obzir praktične upute za razvoj medijske pismenosti ([10]).

b) *Organizacijske mjere*

Države članice trebale bi izvješćivati o organizacijskim mjerama i mehanizmima uvedenima kako bi se omogućila provedba obveza u pogledu medijske pismenosti na temelju Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama. Točnije, trebale bi navesti koja su tijela na nacionalnoj, regionalnoj i/ili lokalnoj razini, ovisno o slučaju, odgovorna za promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti te za nadzor usklađenosti s eventualnim obvezama propisanima pružateljima audiovizualnih

([9]) Države članice koje to žele mogu uključiti i upućivanja na mjere ili aktivnosti izvan ovog izvještajnog razdoblja.
([10]) https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2021/12/ERGA-AG3-2021-Report-on-Media-Literacy.pdf

medijskih usluga i pružateljima platformi za razmjenu videozapisa. Trebale bi navesti i koje su konkretne zadaće povjerene tim tijelima. U tom kontekstu trebalo bi nabrojiti sve zadaće neovisnih regulatornih tijela za medije u području medijske pismenosti.

Izvješća bi, koliko je to moguće, trebala sadržavati i informacije o strukturama za suradnju dionika te o raznim dionicima koji surađuju s tijelima država članica u svrhu provedbe aktivnosti za razvoj medijske pismenosti.

c) *Javno financiranje i drugi aranžmani financiranja medijske pismenosti*

Države članice trebale bi što iscrpnije opisati koliko je javnih financijskih sredstava i u kojim razdobljima dodijeljeno za promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti. Taj bi opis trebao obuhvatiti barem proračun na nacionalnoj razini. U izvješćima bi se mogli dodatno opisati instrumenti kojima se financiraju aktivnosti za razvoj medijske pismenosti, uključujući instrumente namijenjene privlačenju privatnih sredstava.

d) *Aktivnosti uključivanja i informiranja, uključujući kurikulume medijske pismenosti*

Države članice trebale bi što iscrpnije izvijestiti o svim aktivnostima uključivanja ili informiranja koje provode radi promicanja i razvoja vještina medijske pismenosti u svim dobnim skupinama u okviru formalnog obrazovanja te u kontekstu cjeloživotnog učenja. Koliko je to moguće i ako je primjenjivo, mogle bi navesti i relevantne aktivnosti uključivanja i informiranja koje provode sudionici na tržištu, znanstvene ustanove ili nevladine organizacije. To može obuhvaćati tjedne medijske pismenosti te kampanje i aktivnosti osposobljavanja za određene demografske skupine, uključujući mlade.

U tom bi pogledu države članice mogle razmotriti mogućnost uspostave strukturiranih kanala za komunikaciju s nacionalnim centrima Europskog opservatorija za digitalne medije (EDMO) ([11]), koje financira Europska komisija. Ciljevi nacionalnih centara EDMO-a uključuju: i. suradnju s nacionalnim medijskim tijelima u praćenju politika internetskih platformi i ekosustava digitalnih medija te ii. organiziranje aktivnosti za razvoj medijske pismenosti ([12]).

Ako je to moguće, države članice mogle bi izvješćivati i o uključivanju mjera za promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti u formalne obrazovne kurikulume na raznim razinama (osnovnoj, srednjoškolskoj, višoj ili nekoj drugoj razini obrazovanja i osposobljavanja, prema potrebi) ([13]) kao zasebnog predmeta i/ili međupredmetne teme. Tim bi dijelom mogle obuhvatiti i namjenske module medijske pismenosti za nastavnike i voditelje osposobljavanja, osobito one u okviru početnog osposobljavanja nastavnika i/ili trajnog stručnog usavršavanja, kako je preporučeno u Preporuci Europskog parlamenta i Vijeća od 20. prosinca 2006. o zaštiti maloljetnika i ljudskog dostojanstva te o pravu na odgovor u vezi s konkurentnošću europske industrije audiovizualnih i internetskih informacijskih usluga ([14]).

U izvješćima bi se moglo upućivati na relevantne resurse za medijsku pismenost dostupne javnosti, kao što su namjenski internetski portali, čak i ako su dostupni samo na nacionalnim jezicima.

([11]) https://edmo.eu/2021/05/26/national-edmo-hubs-announced/

([12]) U mrežu EDMO-a trenutačno je uključeno 14 odabranih nacionalnih središta, a obuhvaća svih 27 država članica EU-a i Norvešku u EGP-u.

([13]) Za potrebe izrade kurikuluma medijske pismenosti države članice mogu se osloniti na Okvir digitalnih kompetencija za građane, dostupan na adresi https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework te na Smjernice za učitelje, nastavnike i druge odgojno-obrazovne djelatnike o suzbijanju dezinformacija i promicanju digitalne pismenosti obrazovanjem i osposobljavanjem, dostupne na adresihttps://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a224c235-4843-11ed-92ed-01aa75ed71a1/language-en

([14]) Preporuka o zaštiti maloljetnika i ljudskog dostojanstva te o pravu na odgovor u vezi s konkurentnošću europske industrije audiovizualnih i internetskih informacijskih usluga dostupna je ovdje: EUR-Lex – 32006H0952 – EN – EUR-Lex (europa.eu)

e) *Mjere i metode evaluacije*

Države članice koje provode ili bi željele uvesti mjere za procjenu učinka regionalnih ili nacionalnih medijskih inicijativa za promicanje medijske pismenosti, uključujući pokazatelje za mjerenje uspješnosti mjera i metoda za razvoj medijske pismenosti, potiču se da u izvješćima navedu i opišu takve mjere i njihove ishode ([15]).

IV. **POSTUPOVNE NAPOMENE**

Kako je propisano člankom 30.b stavkom 3. točkom (b) Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama, ERGA mora „razmijeniti iskustva i najbolju praksu u pogledu primjene regulatornog okvira za audiovizualne medijske usluge, među ostalim u pogledu pristupačnosti i medijske pismenosti". S obzirom na taj zahtjev Komisija potiče nacionalna regulatorna tijela da nastave razmjenjivati informacije i najbolje primjere iz prakse u području medijske pismenosti u okviru ERGA-e, među ostalim i kad je riječ o primjeni ovih Smjernica.

Kako bi doseg informacija i najboljih primjera iz prakse bio što veći, izvješća država članica bit će objavljena na internetskim stranicama Komisije.

Izvješća će biti korisna i s obzirom na ciljeve u pogledu digitalnih vještina koji su dio programa politike za digitalno desetljeće do 2030 ([16]). te ih države članice mogu uzeti u obzir u strateškim planovima za digitalno desetljeće.

([15]) Za procjenu razine medijske pismenosti države članice mogu upotrebljavati postojeće okvire za evaluaciju, kao što su: „*Study on Assessment Criteria for Media Literacy Levels: A comprehensive view of the concept of media literacy and an understanding of how media literacy levels in Europe should be assessed*" („Studija o kriterijima za procjenu razina medijske pismenosti: sveobuhvatan pregled koncepta medijske pismenosti i razumijevanje načina za procjenu razine medijske pismenosti u Europi", https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/115550fe-a89f-4086-82e5-c7573e26c38a), „*Testing and Refining Criteria to Assess Media Literacy Levels in Europe*" („Testiranje i prilagodba kriterija za procjenu razina medijske pismenosti u Europi", https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/4cbb53b5-689c-4996-b36b-e920df63cd40) i „*Global media and information literacy assessment framework: country readiness and competencies*" („Okvir za ocjenjivanje globalnih medija i informacijske pismenosti: spremnost i kompetencije zemalja", koji je razvio UNESCO, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000224655).

([16]) Odluka (EU) 2022/2481 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. prosinca 2022. o uspostavi programa politike za digitalno desetljeće do 2030. (SL L 323, 19.12.2022., str. 4.).

DODATAK

Predložak za izvješća država članica o medijskoj pismenosti

Sljedeća pitanja države članice mogu upotrijebiti kao osnovu svojih izvješća o medijskoj pismenosti. Elementi koji se mogu uvrstiti u izvješća podrobnije su opisani u 2. odjeljku ovih Smjernica.

a) **Pravne mjere i/ili mjere politike**

— Koje zakonodavne mjere i druge mjere pravne prirode koje se primjenjuju na audiovizualne medijske usluge i pružatelje usluga platformi za razmjenu videozapisa vaša zemlja provodi ili planira provoditi u cilju promicanja i razvoja vještina medijske pismenosti?
— Jesu li u vašoj zemlji pružatelji audiovizualnih medijskih usluga i usluga platformi za razmjenu videozapisa dužni provoditi mjere za razvoj medijske pismenosti?
— Koje se sveobuhvatnije političke mjere za promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti provode u vašoj zemlji?
— Kako ocjenjujete primjerenost mjera za razvoj medijske pismenosti koje provode pružatelji usluga platformi za razmjenu videozapisa koji su u nadležnosti vaše zemlje, uzimajući u obzir praktične upute za razvoj medijske pismenosti?

b) **Organizacijske mjere**

— Koja su tijela u vašoj zemlji odgovorna za promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti te za nadzor usklađenosti s eventualnim obvezama propisanima pružateljima audiovizualnih medijskih usluga i pružateljima platformi za razmjenu videozapisa?
Koje su im konkretne zadaće povjerene?
— Navedite informacije o strukturama za suradnju dionika i raznim dionicima koji surađuju s tijelima vaše zemlje u svrhu provedbe aktivnosti za razvoj medijske pismenosti.

c) **Javno financiranje i drugi aranžmani financiranja medijske pismenosti**

— Možete li navesti koliko je javnih financijskih sredstava i u kojim razdobljima dodijeljeno za promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti u vašoj zemlji te instrumente kojima se financiraju aktivnosti za razvoj medijske pismenosti, uključujući instrumente namijenjene privlačenju privatnih sredstava?

d) **Aktivnosti uključivanja i informiranja, uključujući kurikulume medijske pismenosti**

— Koje se aktivnosti uključivanja ili informiranja u cilju promicanja i razvoja vještina medijske pismenosti provode u vašoj zemlji te koje od njih provode sudionici na tržištu, znanstvene ustanove ili nevladine organizacije?
— Je li vaša zemlja uspostavila strukturirane kanale za komunikaciju s nacionalnim centrima Europskog opservatorija za digitalne medije (EDMO) ili razmotrila tu mogućnost?
— Koje su mjere poduzete u vašoj zemlji kako bi se promicanje i razvoj vještina medijske pismenosti uvrstilo u formalne obrazovne kurikulume na raznim razinama i u inicijalno i trajno stručno obrazovanje učitelja i nastavnika te kako bi se relevantni resursi za medijsku pismenost stavili na raspolaganje građanima?

e) **Mjere i metode evaluacije**

— Provodi li vaša zemlja ili namjerava li uvesti mjere za procjenu učinka regionalnih ili nacionalnih medijskih inicijativa, uključujući pokazatelje za mjerenje uspješnosti mjera i metoda za razvoj medijske pismenosti? Ako je odgovor potvrdan, navedite i opišite te mjere i njihove ishode.

Dodatne informacije

— Jesu li za ovo izvješće relevantne kakve dodatne informacije?